

SVERIGES RUNINSKRIFTER

UTGIFNA AF

KUNGL. VITTERHETS HISTORIE OCH ANTIKVITETS AKADEMIEN

FÖRSTA BANDET

ÖLANDS RUNINSKRIFTER

GRANSKADE OCH TOLKADE

AF

SVEN SÖDERBERG OCH ERIK BRATE

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1900—1906

[111410]

26 och 27. Sandby kyrkogård.

Pl. XVI och Pl. XVII.

Literatur: L. 1587 och 1586. — B. 1066—7.¹ — Rhezelius, *Monumenta Runica in Ölandia*, konceptet nr 19 och 18, utskriften nr 21 och 20. — Linnés *Öländska och Gothländska Resa*, s. 99 f. — P. Frigelius, *Handskrifna samlingar* (se ofvan s. 8). — C. G. Hilfelings, *Journal öfver en resa genom Småland, Öland och Gotland 1797*, 4:o, s. 30 och tab. 4 (mskr., ofvan s. 8). — Ahlqvist, *Ölands Historia*, II, 2, s. 36 f. — S. Bugge, *Tolkning af Runeindskriften på Rökstenen*, ATS, V, s. 102. — Sven Söderberg, *Runologiska och Arkeologiska Undersökningar på Öland sommaren 1884*, ATS, IX, 2, s. 7 f. — S. Bugge, ATS, X, s. 54, 329.

De två väl bevarade och prydliga runstenar, som äro afbildade på planscherna XVI och XVII, äro nu resta på kyrkogården i Sandby, som är socknen närmast norr om Stenåsa. Dessa två runstenar höra tillhopa. Redan i yttre form, ornamentik och skriftens utseende visa de så stor öfverensstämmelse, att man genast inser, att allt arbete vid deras danande och förseende med ristningar blifvit utfördt af samme mästare. Genom inskriftens innehåll erfar man, att de blifvit resta samtidigt och att de tillsammans utgöra ett monument. Vi vilja därför här omtala dem gemensamt, så mycket mera som deras senare historia är densamma.

När Rhezelius afbildade dessa stenar år 1634, lågo de i Sandby kyrka, den ene (nr 26) vid vestra ingången, den andre (nr 27) i koret. Rhezelius prisar stenarnes skönhet, men klagar öfver att så vackra runstenar skulle begagnas som golfstenar. Man finner likväl icke, att han vidtagit någon åtgärd för att bereda dem en lämpligare plats. Stenarna funnos i kyrkan ännu på 1670-talet, då Törnevall och Hadorph utförde de i Bautil intagna teckningarna.

Till all lycka har dock senare ett bättre öde blifvit dessa stenar beskärdt. Redan då Linné år 1741 besökte Sandby, hade stenarna blifvit utflyttade på kyrkogården, och här hafva de alltsedan varit uppställda, troligen hela tiden orubbade på samma ställe. De stå midt på den rymliga kyrkogården söder om kyrkan, den ene nr 26 40 steg rakt söderut från kyrkans hufvudingång, den andre 16 steg längre i söder. Inskrifterna vända mot öster.²

¹ Figurerna i Bautil äro signerade med Hadorphs och Törnevalls initialer (se ofvan s. 6).

² Äldre författares (Frigelii, Hilfelings, Ahlqvists) uppgifter om stenarnas ställning på kyrkogården passa in på den plats de nu intaga. Frigelius uppgifver äfven, att inskriftsidorna vända mot öster.

Begge stenarna bestå af samma slags ljusgråa kalksten. Inskriftytorna, som äro brottytor, hafva blifvit tilljemnade genom huggning. På kanterna, der inskrifterna stå, har tillhuggningen varit någorlunda grundlig, så att stenarna här äro ganska jemna, under det att på de af ornament upptagna midtytorna många ojemnheter blifvit kvarlemnade. Oaktadt stenarna, såsom ofvan är nämnt, äro väl bevarade, bära de likväl tydliga märken från sin förnedringstid, då de lågo som golfstenar, utsatta för bearbetning genom de kyrkobesökandes skodon. Inskriftytorna äro nämligen glatta, som om de blifvit slipade, och streck, hörande till orneringen, äro på många ställen svaga och otydliga, eller till och med helt utplånade. Runorna hafva dock icke lidit någon nämnvärd skada genom den misshandling, för hvilken stenarna varit utsatta. Smärre skador, som stenarna lidit derigenom att tunna skärfvor fallit ut, härleda sig möjligen från en senare tid.¹

Den ornamentik, som smyckar Sandbystenarna, är oss bekant från flere förut omtalade öländska runstenar, t. ex. Resmostenen nr 4 (pl. V). Motivet är ett bandformigt djur, som har ett smalt hufvud med nedhängande tand och långt, smalt, framtill spetsigt öga och som är utrustadt med extremiteter, som sluta i en lång, vanligen klufven fot. Vidare äro slingorna ordnade så, att de bilda ett flätverk. Sandbystenarna skilja sig från Resmostenen i afseende på ornamenten deri, att de förras ornament äro konturteckningar, medan Resmostenen har upphöjda ornament.

Runorna äro på begge Sandbystenarna regelbundet inhuggna. De bestå af jemna, i botten rundade streck. En egendomlighet, som utmärker dessa stenar, är det sätt, på hvilket runor äro stungna. Detta har icke skett genom inristning eller huggning, utan derigenom att hål af omkring 8 millimeters diameter blifvit borrarade djupt in i stenen. Ett liknande sätt att utmärka stungna runor har jag iakttagit på några gotländska stenar, som tillhöra samma tid som Sandbystenarna.²

Sandbysten nr 26 har en höjd öfver jordytan af 186 cm (= afståndet mellan toppen och det nedersta inhuggna strecket); största bredden är 98 cm, tjockleken 7 cm.

Den djurslinga, i hvilken inskriften är inhuggen, har hufvud af ofvan beskrifvet utseende samt en framfot och en bakfot, hvilka äro dragna in under kroppen och sticka fram nedtill på hvar sin sida om det nedhängande tungformiga ornamentet. Kroppen slutar med en lång svans, hvars ända är cirkelformigt hoprullad. Den öfriga delen af ytan fylles af två på ungefär samma sätt bygda djur, hvilkas hufvud finnas midt på stenen.³

Inskriften är följande:

* RDRPHTTR * 5 10 15 20 25 30 35 40 45
HTHT * 50 55 60 65
HTHT * HTHT * HTHT * HTHT

¹ Nr 26, pl. XVI, har dock en skada, som ser farlig ut för stenens bestånd. Till höger är ett hack i stenens kant, uppkommet genom en skärfvas utfallande. Från detta hack utgår en spricka uppåt stenen tvärs igenom densamma.

² Runstenarna i Sjonhem (Säve, *Gutniska urkunder*, nr 89—90), Hauggrän (Säve nr 84) och Stainkumbla (Säve nr 82—3).

³ Det ena djuret, hvars hufvud är till venster, har en nedhängande framfot (till venster på stenen) och slutar med en lång bakfot (till höger midt emot ordet HTHT). Det andra djurets hufvud är till följd af stenens nötning mycket otydligt: det har ett kort öra, öga af vanlig form samt en tand, som utgör ett långt, under underkäken nedhängande band. Detta djur har en lång framfot (öfverst till höger). Från den punkt, der denna fot går ut, utgår äfven ett annat band (svans). Djuret avslutas med en lång fot.

Transliteration: * kupfastr * auk * helgun * auk * nenir * þaun * mþkini * litu * reisa *
 stein * eftir * suein * faþur
 50 55 60 65

Några runor äro skadade genom utfallna små flisor, dock utan att läsningen derigenom på något ställe är osäker. Runornas längd är mycket olika alltefter slingans bredd. Vid begge kanterna äro de omkring 9 cm långa, öfverst ett par ända till mellan 10 och 11 cm. Men i slingans början är längden blott 6 cm och i slutet knappt 5 cm.¹

Fonetisk transskription: *Gudfastr auk Hælgunn auk Nænnir, þaun móðgini létu ræisa stæin æftir Swæin faður.*

Öfversättning: »Gudfast och Helgun och Nenne, moder och söner, låto resa stenen efter fadern Sven.»

Den andra Sandbysten, som är afbildad pl. XVII, är mindre än den redan beskrifna. Den har en höjd öfver jordytan af 1.87 m, men afståndet mellan toppen och det nedersta inristade strecket är blott 1.55 m. Största bredden är 84 cm, tjockleken är knappt 8 cm. Runslingan består af ett band, hvars begge ändar äro långt utdragna och sluta med voluter. Den öfriga orneringen utgöres af tre djur, hvilkas hufvud man ser öfverst på stenen och hvilka tillsammans med skriftbandets ändar bilda ett hela inre delen af ytan täckande flätverk, hopsatt med stor konstmässighet.²

Inskriften, hvars alla runor äro tydliga och säkra, är denna:

* þilþ * BRABR * RILHTN * YNBR * þit * þITIA * HNHTR * HITT * þRIRPI * þNY *
 5 10 15 20 25 30 35 40 45
 þITIA * HNHIT * þTRNR * HITT * þþITT *
 50 55 60 65

Transliteration: * þeir * brubr * reistu * kubl * þia * eftir * sustur * sina * afripi *
 auk * eftir * suein * faþur * sin * kþan *³
 45 50 55 60 65

Runorna hafva på venstra kanten en längd af omkring 7 cm, på den högra af omkring 8 cm. Runorna i början och slutet af slingan äro betydligt kortare; den första þ och den sista þ äro icke öfver 4 cm långa.

Beträffande enskilda runor vill jag göra följande anmärkningar: Den 33 runan R har förlorat nedre hälften af kännestrecket genom aflagning. — Runan 48 þ har kännestreck, som icke nå till kanten på grund af en naturlig fördjupning. — Runan 56 þ är

¹ I Bautil förekomma — om man bortser från sjelfva runformerna, som på flere ställen äro origtiga — blott två felaktigheter: det lilla korset i inskriftens början saknas i B. och 22 runan är þ i st. f. þ (i *nenir*). I ordet *mþkini* har sista runan i B. fått ett öfverhödigt kännestreck, så att det är þ i st. f. l.

² Det djur, som har sitt hufvud längst till höger, har en framfot samt en lång, delad svans (vid ramen till höger, ej fullt tydlig, afgjordt origtigt återgifven i Bautil); detta djur slutar med en lång fot (nära djurets nacke). Det djur, till hvilket det mellersta hufvudet hör, har två framfötter och slutar likaledes med en lång fot (bakom det tredje djurets nacke). Det tredje djuret, hvars hufvud icke nu är till alla delar tydligt, ligger med sin öfverkropp eller hals tvärs öfver de två andra djurens hufvud; det har ett långt nackband, en fot (midt framför runorna þ i *afripi*) samt en lång bakkropp eller svans, som avslutas med en volut.

³ Följande fel finnas i Bautils teckning (1067): *brubr* med R i st. f. R; *þin* med þ i st. f. þia med þ (22 runan). — Vidare har Bautil *iftia* och *ifta* med l i st. f. þ (23 och 47 runorna). Liljegrens läsning *Afripi* (i st. f. *Afripi*) har intet stöd i Bautil, som är hans enda uppgifna källa.

XVI

SANDBY I.

SANDBY KYRKOGD. ÖL.

26

skadad på det sätt, att ytan mellan yttre kännestreck och stafven är aflagd; den utfallna skärfvan har dock varit tunn, så att i botten af skadan ännu ett svagt spår af inre kännestreck är märkbart.

Fonetisk transskription: *þæiz bróðr reistu kumbl þéa æftiz systur sína Áfríði auk æftiz Swæin, faður sinn góðan.*

Öfversättning: »De förut nämnda bröderna (Gudfast och Nænne) reste detta minnesmärke efter sin syster Áfrid och efter sin gode fader Sven».

Då både söner och deras moder Helgun deltagit i uppresandet af stenen nr 26 till minne af fadern (och mannen) Sven, men bröderna ensamma sägas hafva rest den andra stenen nr 27, som är minnessten både öfver systemen Áfrid och fadern Sven, bör detta väl förklaras deraf, att Áfrid icke varit Helguns dotter, utan född i ett tidigare gifte.

Af de namn, som träffas på dessa stenar, har *Gudfastr* varit temligen allmänt i Sverige och Danmark. *Áfríð(r)* förekommer några gånger i inskrifter och äfven i ett diplom.¹ Deremot äro namnen *Hælgunn* och *Nænnia*, så vidt jag vet, icke anträffade i någon annan urkund. Det förra är bildadt af adj. *Hæilaghr* och ändelsen *-unn* el. *-unnr*, som träffas i många andra namn, t. ex. fsv. och isl. *Þórunn*, *Jórunn*, isl. *Steinunn* (*-uðr*), *Liótunn* (*Landnáma*) m. fl. — Det namn, som på stenen skrives *nenia*, är utan tvifvel rätt tolkad redan af Dieterich, *Runensprachschatz* s. 196, såsom kommande af verbet *nænna*. *Nænnia* betyder »den som vågar», »den företagsamme».

En språkform, som icke anträffats i någon annan inskrift, är det pronomen, som förekommer på stenen nr 27, skrifvet *þia* (*kubl þia*). Det ligger nära att antaga, att *þia* är skriffel för *þisa* (neutr. plur. *þessa*) eller *þita* (*þetta*). Men inskrifterna på Sandbystenarna äro så sorgfälligt inristade, att man icke är berättigad att antaga skriffel, då en språklig förklaring är möjlig. Jag vill förklara *þia* på följande sätt. Evald Lidén har visat (*Arkiv för Nordisk Filologi* IV, s. 101 ff), att åtskilliga former af pron. »denne» äro bildade af pron. *sá*, *sú*, *þat* genom sammansättning med ett suffix *-a*, äldre *-a* (nasaleradt *a*), som är identiskt med det gotiska suffixet *-ah*. Vidare hafva vi i fornsvenskan af pron. *þæn* en form neutr. plur. *þæ* (Noreen, *Pauls Grundriss*², I, s. 622). Detta *þæ* måste gå tillbaka till ett äldre **þé*. Jag antager, att inskriftens *þia* betyder *þéa*, som låter upplösa sig i **þé* = fornsvenska *þæ* och suffixet *-a*, got. *-ah*. Det är icke nödvändigt, att *þéa* härstammar från en med det till got. *-ah* svarande suffixet sammansatt form, som fans redan i urnordiska, utan *þéa* kan vara en analogiform, bildad af **þé* efter mönstret *þet*, *þetta*.

Den, som har inristat inskrifterna på Sandbystenarna, har haft en mycket regelbunden och konsekvent ortografi. Ljudet *o* är uttryckt med os-runan: *kopan*, *góðan* (på nr 27). — Ljudet *ä* är uttryckt med *þ* *e*: *helgun*, *Hælgunn*; *nenia*, *Nænnia*, *eftiz*, *efta*, *æftiz*, *æfta*; diftongen *æi* skrives i öfverensstämmelse härmed *þi*: *reisa*, *ræisa*, *stein*, *suein*, *þeia*, *reistu*. Deremot är *e*-ljud uttryckt med ostunget *l*: *litu*, *létu* (nr 26); *þia*, *þéa* (nr 27). — Runan *þ* användes till att uttrycka *ö*-ljud: *mþkini*, *móðgini* (26), *brþr*, *bróðr* (27). Deremot uttryckes *u*- och *y*-ljud med ostunget *ŋ*: *kupfastr*, *Gudfastr*, *kubl*, *kumbl*, *sustur*,

¹ Nominat. *Afríp* L. 617, *Afiríp* L. 292; gt. *Afridha* i ett diplom från Östergötland af år 1369, se Lundgren, s. 8.

systur. — Den stungna runan $\mathfrak{P}$ betyder *gh*: **helgun**, *Hælghunn*. Deremot uttryckes icke blott *k*-ljud (**kubl**, **auk**), utan äfven *g*-ljud med ostunget $\mathfrak{P}$: **kupfastr**, *Guðfastr*, **kopan**, *góðan*. När **mupkini** skrives med $\mathfrak{P}$, har uttalet alltså varit *móðgini* med *g* och ej med *gh*. Som bekant har öfvergången från *gh* till *g* efter δ inträdt i fornsvenskan allmänt redan före den tid, från hvilken vi hafva en boklitteratur (Noreen, Pauls Grundriss², I, s. 600). Sandbyinskriften nr 26 visar, att denna ljudöfvergång i öländskan går tillbaka ända till elfte århundradet.

Vi hafva förut (s. 12) nämnt, att Sandbystenarna äro de bäst bevarade representanterna för en grupp af nära samtida öländska runstenar. Till denna grupp höra följande 8 monument, hvilka alla finnas i samma trakt af södra Öland:

- 1—2 Resmostenarna nr 3 och 4;
- 3 Mörbylångastenen nr 6 (B. 1074);
- 4 Hulterstadsstenen nr 19 (B. 1069);
- 5—6 Hulterstadsstenarna nr 21 och 22;
- 7—8 Sandbystenarna nr 26 och 27.¹

Dessa stenar utmärka sig genom prydliga former och en rik ornamentik. Elementen i denna ornamentik äro bandformiga djur och ornamentala band, hvilka tillsammans bilda entrelacs. De mest framträdande djurbilderna hafva det utseende, som ofvan s. 83 är beskrifvet,² men derjemte förekomma på de flesta äfven ormlika djur. Denna ornamentik har varit vidt utbredd i Norden, men träffas på runstenar hufvudsakligen blott i Mälarlandskspen samt på Öland och Gotland.³ Utmärkande för de flesta af de öländska runstenarna med denna ornamentik är att ornamenten äro upphöjda. Någon skilnad i ålder mellan dessa och runstenarne med konturteckningar har man ingen anledning antaga. Dessa ornament förekommo förmodligen oftast i trä, och det är träornamentiken, som är efterbildad på runstenarna med upphöjda ornament. Kalkhällarnes plana ytor egna sig förträffligt för användandet af upphöjda ornament.

Genom ornamentiken bestämmes dessa runstenars ålder. Vi träffa denna ornamentik på de talrika svenska runstenar, hvilkas inskrifter blifvit inristade af *Yppir* (**ubir**) och *Balle* (**bali**). Hans Hildebrand har i sin afhandling *Svenska folket under Hednatiden*, 2:a upplagan, s. 154 hänfört dessa svenska runstenar till den Stenkilska ättens första regerings-tid. Denna tidsbestämning är otvifvelaktigt riktig. Den vinner bekräftelse deraf, att vi träffa denna ornamentik på en runsten i Uppland (B. 277 och 1136), på hvilken konung Håkan röde nämnes, och denna konung regerade sannolikast efter Stenkil, som dog år 1066.⁴

Sandbygruppens runstenar kännetecknas emellertid icke endast genom sin yttre form och sin ornamentik. De utmärka sig äfven genom en jämförelsevis rik och klar ljud-

¹ Från norra Öland äro fyra monument kända, som äro samtida och nära beslägtade med Sandbygruppens runstenar, nämligen två (nyfunna) i Köping samt två från Källa. Endast en af inskrifterna (L. 1291) är någorlunda fullständigt känd.

² Att det stora djuret på Hulterstadsstenen nr 21 är samma ornamentala djur som de, hvilka vi träffa på de andra stenarna, är ofvan (s. 72) utveckladt.

³ Jemför Montelius, *Svenska Fornminnesföreningens Tidskrift* I, s. 62.

⁴ Se ATS, X, s. 72 ff.

beteckning. Ljudet *o* uttryckes med *os*-runan, aldrig med $\mathfrak{N}$; stungna runor användas allmänt; diftongen *æi* är undantagslöst uttryckt med två tecken $\mathfrak{H}$ eller $\mathfrak{H}$. Användningen af *os*-runan för *o* och det rika bruket af stungna runor tala för samma tid som ornamentiken.¹ För sen tid talar också, att dessa runstenar börja visa öfvergång från *x* till *r*, såsom inskrifterna på runstenarna nr 21 och 22 i Hulterstad visa. Jag vill särskildt påpeka, att nr 21 har två ord, i hvilka diftongen *æi* förekommer och tecknas på det i dessa inskrifter vanliga sättet med $\mathfrak{H}$. Man finner häraf, att diftongen *æi* i öländskan öfverlevvat det palatala *x*.

Vi komma i slutet af detta arbete att redogöra för samtliga öländska runstenars ålder. Vi hafva likväl redan här velat karakterisera Sandbystenarnas grupp för att kunna ådagalägga det berättigade i den metod, vi hafva följt, att omskrifva ett $\mathfrak{i}$, som står i betonad stafvelse för diftong, med *æi*. Vi kunna i allmänhet påstå, att af de öländska runstenar, som stått resta (icke legat på en graf), de med invecklade slingor prydda äro de yngsta; af de öfriga är det knappt mer än ett par, som man skulle kunna hänföra till lika sen tid. Vi skola emellertid för tillfället inskränka jämförelsen till dem, som hafva $\mathfrak{i}$ som tecken för *æi* i betonad stafvelse, och börja då med Säbysten nr 18 i Segerstads socken, emedan denne är den ende af de i fråga varande stenarna, som ännu är i behåll (afb. pl. XI).

Säbystenens runslinga gifver ingen säker hållpunkt för dateringen. Men att denna runsten är äldre än Sandbygruppen, därför tala flera omständigheter. Ingen stungen runa förekommer. O-ljud uttryckes med $\mathfrak{u}$ (*rupmar*). Äfvenledes kan anföras, att det palatala *x* genomgående brukas, der man kan vänta det (*nifr*, *pair*, *iftia*). Såsom ett kännemärke på hög ålder betraktar jag särskildt, att stenen blifvit rest ute på fältet och icke på en kyrkogård. Det synes nämligen, som om man efter kristendomens införande snart öfvergifvit bruket att resa minnesstenar ute på fältet vid de allmänna vägarna och i stället rest dem på kyrkogårdarna. Alla med konstiga slingor prydda runstenar på Öland (till antalet 12) hafva uppenbarligen varit resta på kyrkogårdar; de hafva nämligen alla blifvit funna i kyrkor eller på kyrkogårdar med undantag af originalet till vår figur 22, men man kan lätt tänka sig, att ett så litet stenstycke kan hafva blifvit transporteradt bort från den plats, till hvilken det hört. — På Säbysten träffa vi följande ord, i hvilkas stam diftongen *æi* förekommer: *pair*, *suin*, *risa*. Det ligger onekligen närmast att antaga, att det enkla tecknet ($\mathfrak{i}$) betecknar monoftongiskt uttal (*e*), och att det diftongiska beteckningssättet (*ai* i *pair*) blott är traditionellt skriftsätt. Men här är denna förklaring icke möjlig, då inskriften är äldre än Sandbygruppens runstenar och således tillhör en tid, då i öländskan diftongen *æi* ännu fans kvar. Man kan icke antaga en tidigare lokal utveckling af *æi* till *e*, ty i grannsocknen Hulterstad hafva vi den till Sandbygruppen hörande runstenen öfver *Sévar* (nr 21), på hvilken vi träffa två ord, i hvilka diftongen *æi* är be-

¹ Största öfverensstämmelsen i beteckningen råder mellan Sandbystenarna, Resmostenarna och Hulterstadsstenen nr 21. Dessa skilja äfven mellan *ä*-ljud och *e*-ljud och uttrycka det föra med $\mathfrak{t}$, det senare med $\mathfrak{l}$. Resmo- och Sandbystenarna hafva äfven $\mathfrak{u}$ för *ö*. Mörbylångastenen nr 6 och Hulterstadsstenen nr 19 afvika från de andra derigenom, att de hafva *æ*-ljudet uttryckt med runan för *i* i ordet *æftia*, som på dessa stenar skrives $\mathfrak{H}\mathfrak{t}\mathfrak{i}\mathfrak{a}$. Men måhända är detta blott felaktig läsning. Stenarna äro kända blott genom teckningarna i Bautil (1074 och 1069), och det är ganska troligt, att originalen haft $\mathfrak{H}\mathfrak{t}\mathfrak{i}\mathfrak{a}$, liksom Bautil origtigt har *iftia* för *eftia* två gånger på Sandbysten nr 27 (se ofvan s. 84, not 3).

tecknad **ei** (**reisa**, **stein**). Det är ej troligt, att någon betydlig olikhet funnits i språkutvecklingen mellan så närbelägna orter.¹ Afståndet mellan Hulterstads kyrka och Säby är föga mer än en mil. På grund af allt hvad jag här utvecklat anser jag mitt antagande att Säbystenens former **suin** och **risa** uttalats *Swæinn* och *ræisa* vara berättigadt.

Gräsgårdsstenen nr 16, som funnits föga mer än $\frac{1}{4}$ mil söder om det ställe, der Säbysten nr 18 står, har **ristu**, som kan tydas såväl *ræstu* som *ræistu*. Möjligheten af den senare tydningen framgår såväl deraf att stenen också haft acc. **stain** (*stæin*) som äfven deraf att stenen antagligen varit äldre, men i alla händelser icke yngre än Sandbygruppen. Inskriften står i en enkel djurslinga och har **h** riktigt användt för ursprungligt palatalt *n*. — Om uttalet af formerna **sihstin** och **pir** på denna sten är förut ordadt (se s. 64).

Runstenen nr 7 i Mörbylång kyrka (ofvan s. 49) hade enligt den enda tillgängliga teckningen, Bautil 1072, **risa sten**, det senare enligt min förmodan läsfel för **stin**. För denna runstens jämförelsevis höga ålder talar den enkla djurslingan, vidare att *o* uttryckes med **u** (**pur-**) och att ordet »efter» skrives **iftir** med **h**. Uttalet har därför otvifvelaktigt varit *ræisa stæin*. Till samma trakt höra de med invecklade slingor prydda Resmostenarna nr 3 och 4, som hafva flera ord, i hvilka diftongen *æi* är betecknad med två tecken (**ai** eller **ei**). Afståndet mellan Mörbylång och Resmo kyrkor är fogelvägen föga mera än $\frac{1}{4}$ mil.

Kastlösastenen nr 9, af hvilken Rhezelius träffade ena hälften ute på fältet, och som därför troligen icke varit rest på kyrkogården, hade enligt den enda tillförlitliga teckningen Bautil 1063: **raisti stain**, men acc. **suin**. Denna runsten visar samma åldersmärken som Mörbylångastenen nr 7. I de två förstnämnda orden hafva vi därför otvifvelaktigt den rigtiga beteckningen för stavvokalen, och uttalet har varit: *ræisti*, *stæin*, *Swæin*.

Slutligen hafva vi L. 1296 (Köping) med **rata** (icke **raista** såsom hos L.) **stin**. Stenen är känd endast genom två äldre teckningar. Den var illa faren. Inskriften var inhuggen i en enkel slinga, men af denna voro de karakteristiska delarna, början och slutet, utplånade. Af den ofullständigt bevarade inskriften finner man, att o-ljudet var uttryckt med os-runan, men å andra sidan har stenen **h** (**aftr**). Något skäl att antaga stenen vara yngre än Sandbygruppen förefinnes icke; stenens form **stin** har därför troligen uttalats *stæin*.²

¹ Då ingen anledning förefinnes att tro något annat, får man antaga, att runristaren varit hemma på den ort, der inskriften finnes.

² Södra Möcklebysten nr 15 (s. 61) har enligt den enda kända teckningen (af Frigelius) haft **raisti stina pinsi**. Jag vill numera icke bestrida, att detta kunnat vara en riktig läsning eller att **pinsi** kunnat föreställa acc. plur. **pinsi** kan hafva uttalats *pensi*, för äldre *pænsi*, en form, som är bildad med suffixet *-si* af samma grundform som den äfven blott i runor förekommande acc. plur. *penna* är bildad af med suffixet *-a*, got. *-ah* (*penna*, analogiskt för *panna*, af urnord. *þansk*, got. *þans*; E. Lidén, *Arkiv* IV, 112). Jag vill därför nu läsa och tolka inskriften: *Abjörn ræisti stæina pensi æftir* — — —, *faður sinn*, (*auk æftir*) *Wíkar, bróður sinn*, »Abjörn reste dessa stenar efter N. N., sin fader, (och efter) Vikar, sin broder». Stenen har alltså utgjort en af ett par. — Att inskriften varit äldre än öfvergången från *æi* till *e* och att **stina** således uttalats *stæina* framgår dels deraf att i inskriften *ræisti* skrives **raisti**, dels deraf att palatalt *n* regelmässigt betecknas med **h** (**iftir**) samt att o-ljudet är uttryckt med **h** (**brupur**). (Not, tillagd vid korrektur.)

XVII

SANDBY II.

SANDBY KYRKOGD. ÖL.

27

1/12